

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 6 Issue 4, p. 585-597, April 2013

MEHMED GÖNENÇ'İN ŞİİRLERİNDE ÖLÜM TEMASI

THEME OF DEAD IN THE MEHMED GONENC'S POEMS

Yrd. Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ

Batman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Abstract

Death and the life after death is a subject occupying the human mind after being sent to the earth. The books of religion have carefully focused on the subject of death. As well as philosophers, poets have discussed this issue in their works. They have stated their feelings and thoughts on various occasions. The subject of death in Modern Turkish Literature is one of the most stated issues in poetry. Rezaizâde Mahmut Ekrem deals with the subject within the framework of his son's death. The theme of death appears to our poetry as a philosophical stance with Abdülhak Hamit Tarhan. It is discussed as being the start of eternal life at the art of poems of poets like Necip Fazıl. Yahya Kemal approaches this matter like Mevlana. He eternalizes it in verses of his poem as being "beautiful tranquil spring country." Eventually, death is shaped in the hands of some poets as an aesthetic property. On the other hand, some poets see forgetting it as one and only port of refuge since it drops shadows to the joy of life.

Mehmed Gönenç is known by his poetry books Begonyam published in 1995 and Omelas in 2000. Death is one of the leading issues in his poems. Being from the southeastern part of Turkey, his concern to death could be related to socio-political and socio-psychological atmosphere in his term. The aim of our work is to put forth the thoughts of Mehmed Gönenç about the subject of death in his poems with a wide perspective.

In our study, the poetry books called Begonyam and Omelas written by Mehmed Gönenç will be analyzed in terms of processing of the theme of death.

Key Words: Mehmed Gönenç, poem, dead, metaphysics, *Begonyam*, *Omelas*

Öz

Ölüm ve ölümden sonraki hayat, insanoğlunun yaratılışından itibaren insan zihnini meşgul eden bir konudur. Kitabî dinler ölüm konusu üzerinde özenle durmuştur. Filozofların yanı sıra şairler de bu konuyu eserlerinde ele almış; duygu ve düşüncelerini çeşitli vesilelerle ifade etmişlerdir. Modern Türk Edebiyatında ölüm konusu, şiirde en fazla yer bulan temalar arasındadır. Rezaizâde Mahmut Ekrem oğlunun ölümü çerçevesinde bakmıştır ölüme. Abdülhak Hamit Tarhan'la felsefi bir duyuş olarak şiirimize giren ölüm teması, Necip Fazıl Kısakürek gibi şairlerin sanatında ebedî yaşamın başlangıcı olarak ele alınmıştır. Yahya Kemal, tıpkı Mevlânâ gibi görür, ölümün rinde "âsude bir bahar ülkesi" olduğunu mısralarıyla ebedileştirmiştir. Neticede ölüm, kimi şairlerin elinde estetik bir varlık olarak biçimlendirilmişken kimi şairler de yaşama sevincine gölge düşürdüğü için unutuşu sığınılacak biricik liman olarak görmüştür.

1995'te *Begonyam* ve 2000'de yayımladığı *Omelas* adlı şiir kitaplarıyla tanınan Şair Mehmed Gönenç'in şiirlerinde ölüm dikkati çeken temaların başında gelir. Güneydoğulu bir şair olan şairin ölüme olan ilgisi, yaşadığı dönemin sosyo-politik ve sosyo-psikolojik ortamıyla ilişkilendirilebilir. Bütün bu nitelikler göz önünde bulundurularak şairin eserleri üzerinde bir eleştiri denemesi yapılacaktır. Çalışmamızın amacı şair Mehmed Gönenç'in şiirlerinde ölüm konusundaki düşüncelerini yeni Türk edebiyatının kimi metinleri ışığında ortaya koymaktır. Çalışmamızda Şair Mehmed Gönenç'in *Begonyam* ve *Omelas* adlı şiir kitapları, ölüm temasının işlenişi bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Gönenç, şiir, ölüm, metafizik, *Begonyam*, *Omelas*

1. Giriş:

Ölüm, bütün filozofların üzerinde durduğu en önemli konulardandır. Kimisi ölümden sonrasının var olmadığını savunurken kimisi de ölümün yeni bir başlangıç olduğunu dile getirmiştir. İlk çağ idealistleri ölüm sonrası hayatına inanırken Marx'ın maddeye ilişkin doktora tezini dayandırdığı Epikuros ve Demokritos gibi filozoflar da (Rosenthal ve Yudin 1980: 323) materyalist inanç gereği ölümden sonra bir hayatın var olmadığını ileri sürmüşlerdir. Kitabî dinlerde ise, yaşamın bir gölge ya da sanrı olduğu; gerçek yaşamın ahirete ilişkin olduğu temel tez olarak kabul edilir.

Türk edebiyatında ölüm en çok işlenen konular arasındadır. Cumhuriyet dönemi öncesinde ölüme genellikle dinsel çerçevelerden bakılmışken, Cumhuriyet sonrası dönemde inanç buhranları nedeniyle din dışı yaklaşımlar da şiirimizde yaygınlık kazanır. Esasında din dışı yaklaşımlar 19. yüzyılın sonunda ilk belirtilerleriyle

ortaya çıkar. Büyük mütefekkir Mevlânâ, ölümü düğün gecesi (şeb-i arus) ilan eder. Müritlerine ölümünün ardından yas tutmamalarını, eğlence yapmalarını vasiyet eder. Çünkü o, bu dünyada aradığı Hakk'a ancak ölümünden sonra, başka bir zaman ve mekânda kavuşacaktır. Bu arzu içinde ölür büyük mütefekkir ve şair. Yunus Emre, Necip Fazıl'ın ifadesiyle "ölümü delen" adamdır. Recaizâde Mahmut Ekrem, ölümün karşısında gözü yaşlı bir babadır. Abdülhak Hamit ise ölümü kabullenemez, iç âlemine bir türlü sığdıramaz; taşkınlık halindedir. Hamid'te her ne kadar felsefî bir yön bulunsa da ölüm Necip Fazıl kadar sevdirelmez. Necip Fazıl, ebede ulaşmak için ölümü bir kapı, bir at, bir zafer arabası olarak görür (Uç 2005: 112) Mehmed Âkif'in kahramanları da harika bir şekilde ölür. Âkif, ölümü estetize eder. Çanakkale'de şehit olmuş askerin şehâdetini

"Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker

Gökten ecdad inerek öpse o pâk alını değer" (Mehmed Âkif 2006: 412)

şeklinde anlatırken, ölüme bambaşka bir boyut kazandırır. Ölümün tıpkı bayramlaşma gibi bir kutlama nedeni olduğu ifade edilir. Nitekim Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi"sinde ölüm kelimesi hiç geçmez. O, ölüm için "âsude bir bahar ülkesidir bir rinde" der. Dolayısıyla ölüm, bu son iki şairimizde büyük bir kültür ve medeniyet imbiğinden süzölmüş bir saf su olarak görülür. Ölüm, bir yok oluş değil; uzamsal bir yer değıştirmedir, bir doğumdur yalnızca. Oysa Cahit Sıtkı Tarancı ölüme büyük bir teessüfle yaklaşır. Psikolojik panik olarak yansıtır, kaçar, yaşama sarılır ve "her mihnet"i kabul eder (Uç 2005: 112) Ardında kalacak eşyanın yeni hali ıstırap verir, düşünmekten kaçmak ister. Cenaze görünce dayanamaz; ama en sonunda ölümü çaresizce kabul etmek zorunda kalır:

(...)

"Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?

Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar?

N'eylersin ölüm herkesin başında.

Uyudun uyanamadın olacak

(...)" (Cahit Sıtkı 2003: 189)

Ahmet Haşim ise ölüme atılır. Yani ölüme gider, onun şiirinde yüksek bir yerden ölüme düşölür. Her şey sükût eder. Haşim ölürken, dünyadaki her şeyi ardında götürür (Uç 2005: 6)

"Firaz-ı zirve-i Sina-yı kahra vararak oradan

Oradan

Düşmek ölmek istiyorum

Cevf-i ye's-i âşina-yı hüsrana" (Uç 2005: 6)

Dolayısıyla felsefi ve estetik bir kategori olarak ölüme iki türlü yaklaşım vardır. Biri bir an önce ölümün kucağına atılmak ve ötesini geniş bir aydınlık olarak telakki etmek şeklinde tezahür eder; öteki ise ölümü bir büyük yıkım ve karanlık olarak addeder; bunda yavaş yavaş ölmek de vardır, ölüme yüksek bir yerden düşmek de vardır.

2. *Begonyam*'da Ölüm Teması

Mehmed Gönenç ilk gençlik yıllarında eser veren bir şairdir. Şiirlerinde bu ruh halinin kararsızlığı kadar yaşadığı ortamın sosyal, siyasal ve kültürel izlerini taşır. Özellikle Güneydoğulu bir şair olması yönüyle şiirde işlenen temalarda buhran konusu ağırlık bir yer tutmaktadır. Bu ise yaşadığı sosyal ortamın şiire yansımalarıdır.

Şair Mehmed Gönenç¹, gençlik yıllarında Güneydoğu'da devam eden çatışmaların ortasında bulur kendini. Dolayısıyla ölüm, sanata ilgi duymuş bir delikanlının şiirlerinin başat teması haline gelir. Onun şiirlerinde oğlunu yitiren bir annenin ağzı kadar uzun havaların o yanık ezgisi de vardır. Mehmed Gönenç'in şiirlerinde ölüm temasının işlenişinde kuvvetli bir Necip Fazıl etkisi görülür.

"Sessiz biraz

Az kaldı az,

Ölüme bir buçuk.

Bir porsiyon var" (Gönenç 1995: 7)²

Ölümün yakınlarda olması; daha doğrusu ölümü hissetme şeklinde ortaya çıkan bu anlayış, Gönenç'in ilk şiirlerinde ölüme ilişkin belirgin bir düşüncedir. Öte yandan şair ölümü düşünürken kafiye ile oynama hevesindedir:

"60 yıllık hayat

Dün gibi gelir bayat"" (s.7)

Bir annenin ağzından çocuğuna yazılan şiirde, şair Gönenç anne merhametini vurgularken ölümü anar. Evladının ölümünü büyük bir tevekkülle kabul eden kadının bütün sitemini kendine yöneltmesi, dikkat çeker.

"Bir gün kucağımdan süzülüp

¹ 1973'te Batman'da doğan Şair Mehmed Gönenç, ilk, orta ve lise öğrenimini Batman'da tamamladı. İlk ürünlerini *Batman Çağdaş* ve *Batman Ekspres* gazetelerinde verdi (Uludağ 2011: 433) Batman'da çıkan çeşitli yerel gazetelerde köşe yazarlığı, yayın yönetmenliği ve yazı işleri müdürlüğü görevini yaptı. Diyarbakır Olay Gazetesi'nde genel yayın yönetmenliği ve Batman FM adlı radyo kanalında haber müdürlüğü görevlerinde de bulundu (Işık 2009: 138) Mehmed Gönenç, halen Batman'da yaşıyor ve Batman Basın İlan Kurumu Müdürlüğü görevini sürdürmektedir.

² Bundan sonra yapılacak alıntılarda şairin *Begonyam* adlı eserinin sadece sayfa numarası kullanılacaktır.

Kanatlanacaksın ebede" (s.12)

Çocuğun ölümüne katlanamayan anne, isyanı aşarak merhameti ve Allah'a inancı belirginleştirir. Şiirin *chiaroscuro*sında (kontrast) ebedi yaşam vardır. Çocuğunun karşısında anne ölümü dramatik bir iç monologla anlatır:

"Kusuru kalma, ama yavrum keşke seni

Doğurmaz olsaydım.

Yavrum birtanem

Sitem etma bana

İsyan etme Allah'a

Bilseydim eğer,

Kusura kalma ama yavrum

Keşke seni doğurmaz olaydım." (s.12)

Şair Mehmed Gönenç, ölümün ahiret hayatına açılan bir kapı olduğunu tekrarlar. Ahiret hayatı ise iki kategoriden oluşur: Cennet ve cehennem. Şair, ölümden sonra ne olacağına ilişkin bir tereddüt içine düşer bu yıllarda. Çünkü her yanı fail-i meçhuller kaplamıştır. Esasında şair Mehmed Gönenç'in ölüm sonrası hayat konusunda tereddüde düşmesi, kurduğu empati ilişkileri sebebiyledir:

"Öbür dünyaya gidiş bileti

Ölümlerdir amma...

Cennet vizesi verilmediğinden

Korkar insan kendiliğinden"

Şairin "cennet vizesi" söylemi, Ortaçağ Batı dünyasındaki endülijansiya kavramına gönderme yapmaktadır.

Sanatçı, ölümü ölen kişinin zihninden yansıtır. Mihail Bahtin, Tolstoy'un kahramanlarının ölümünü ya dıştan içe ya da içten dışa anlattığını söyler. Kahramanların kendi bakış açısıyla ölümle ilgilenir: "Tolstoy ölümü dışarıdan içeriye bakarak tasvir etmekle kalmaz yalnızca, yanı sıra içerden dışarıya bakarak da tasvir eder; yani bizatihi ölen kişinin bilincinden bakarak, neredeyse o bilincin bir olgusu olarak tasvir eder ölümü. Tolstoy ölümle kişinin kendisi adına, yani ölen kişinin kendisi adına ilgilenir, yoksa başkaları için değil, geride kalanlar için değil." (Bahtin 2004: 378) Sinema tekniğindeki "eyesline"ın anlatımıdır bu cümleler. Mehmed Gönenç de "Ölümün Ayak Sesleri" adlı şiirinde kişinin ölümüyle yalnız kendi adına ilgilenir, kamera kendi gözünden çekim yapar:

“Dağ tepe iniliyor,
Doğa artık gözlerimde
Yemyeşil değil,
Sular ise artık şırıldamıyor,
Orman büyük bir sessizliğe,
Ve karanlığa bürünmüş
Kuşlar artık şarkı söylemiyor.
O masmavi göklerde kanat çırpıyor
Ama yalnız bir inilti var
(...)
İçime bir ürperti, bir yalnızlık doğdu,
Ve az sonra artık konuşamıyorum,
Bir hayal âlemindeyim,
İşte o zaman anladım ki...
Duyduğum o inilti
Ölümün ayak sesleriymiş.” (s.38)

Şairin kendi bilincinden bir ölüm tasvirinin yer aldığı bu şiirde, fiktif olarak var olan şahsın ölümü huzurlu bir ölüm arayışıdır. Hayal âleminde ve sessizlik içinde ölmek, yalnızlaşmış bir ruhun trajedisidir.

Mehmed Gönenç’in ilk dönem şiirlerinde, ölüme karşı büyük bir tevekkülle yaklaşılır. Daha çok 1990’lı yılların başından itibaren yazdığı şiirlerinin toplandığı *Begonyam*’da ölüm hayatın bir gerçeği ve sonun başlangıcı olarak algılanır. Metafizik ürpertinin egemen olduğu şiirlerde, kuvvetli bir Necip Fazıl etkisi görülür. “Kusura Kalma” şiiri Sezai Karakoç’un “Anne ve Çocuk” ile “Balkon” şiirlerinde işlenen temayı yansıtır. Esasında Karakoç ikili bir bakış açısıyla ölümü anne ve çocuğun bilinciyle ayrı ayrı yansıtır. Oysa Mehmed Gönenç, bu şiirinde tekil bakış açısı kullanmıştır. Sadece annenin çocuğun ölümünden sonraki bilincini tasvir etmiştir. Çocuk, Allah bilinciyle şiire sokulur. Ölümün isyan gerekçesi olamayacağını tembih eder anne.

Görüldüğü gibi Mehmed Gönenç, her ne kadar genç bir şair olsa da yaşadığı olumsuz ortamın derin tesirlerini hissetmiştir. *Begonyam*’da şiir genellikle ölüm etrafında gerçekleşen sayıklamalar gibidir. Şairin bilinçaltı itmeleri, denilebilir ki, sanatını etkileyen en temel faktördür.

3. *Omelas*'ta Ölüm Teması

Mehmed Gönenç'in ilk dönem şiirlerinde daha çok Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'a öykündüğünü belirttik. Ölüm teması, asıl kişiliğini bulmaya başladığı ikinci döneminde yazdığı *Omelas*'a daha belirgin olarak yansır. Şair ölümü bir kaçış duygusuyla işler. *Omelas*'ın kitaba isim olması da bu müphem kaçışın anlatımıdır. Haşim'in "O Belde"sindeki müphemlikte olduğu gibi. Şair karamsar davranır. Ölüme karşı, şiirde bir korku egemendir. Bu korku dönemin sosyo-politik ortamıyla ilişkilendirilebilir. Her an vurulup ölme veya fail-i meçhul bir cinayete kurban gitme şeklinde şiirde yer bulan ölüm, korkunun anlatımına dönüşür.

Şair, ölümü bir sonbahar imajıyla anlatır. Sonbaharda ölüm ve hayat beraber anılır. Şair, sonbaharın ölümü anlattığını vurgular:

"Her şey bir sonbahar sabahı başladı,
Ve bir sonbahar sabahında bitti" (Gönenç 2000: s.13)³

Şairi, kurşuna dizilerek öldürülen Federico Garcia Lorca'nın ölümü etkilemiştir. İspanya iç savaşı sırasında öldürülen Lorca ile kendi hayatı arasında analogik bir ilişki kurar:

"Granada' da gözleri kapalı, yarım yamalak beyinli bir-kaç kurşun askerin
Tüfeklerinden saçılan saçmalar
Ve saçma sapan bir kararın ertesinin acı feryadı,
Federico'nun ölümüne benzer" (s.13)

Şair Mehmed Gönenç'in ikinci dönem şiirlerinde ölüm bir kader olarak yansıtılmamış; insanların birbirinin hayatına son vermesi şeklinde anlatılmıştır. Dolayısıyla cinayet veya infaz şeklinde gelen ölümler vardır. Şair kaçmak ister, Haşim'in "O Belde"sindeki gibi yeni bir dünya tasarlar. "Sonbaharlardan sessiz bir kaçış" (Sonbahar Sabahları, *Omelas*, s.13) kurar. Esasında sonbahardan kaçış, ölümden kaçışı anlatır. Uzak diyarlara kaçış şeklinde işlenen bu tema, şairin isyan halindeki ruhunu anlatır. Şair ilk dönem mütevekkil ruh halinden epey uzaklaşmıştır:

"Aşka aşık, sana aşık, her şeyden öte bir sonbahar sabahına aşık,
Ölüm ve hiçlik olsa da..." (s.14)

"Sonbahar Sabahları" şiirinde ölümün sonbahar imajına dönüştürüldüğünü saptamakla birlikte şairin ölümü hiçlikle birlikte anması, savruk ruh halini yansıtır. Şairin isyanı, yine de Tanrı'ya değildir; ancak insanlardan kaçış nedeniyle sadece

³ Bundan sonra eserden yapılacak alıntılarda şairin *Omelas* adlı eserinin sadece sayfa numarası kullanılacaktır.

amaçsız bir hal almıştır. Şair, “O Belde”sinden emin olamadığı için ölümü hiçlikle anmaktadır. Şair sadece kaçış dairesinde durmaktadır. Servet-i Fünûncuların bir dönem Yeni Zelanda’ya kaçmayı hayal edip kaçamamaları gibi. Aslında şairin gidebilecek bir yeri yoktur. Yurtsuzdur, tutunamaz. Bunu belirgin olarak bu şiirde görebiliyoruz.

Sanatçının şiirlerinde karanlık, siyah ve kasvet gittikçe etkisini hissettirir. Şair bir renk değiştirme modunda sarı ve kahverengiden gittikçe siyaha dönüştürür görsel imajları. Onun 24 yaşında yazdığını söylediği şiirinde tam da bu kasvet vardır:

“Karanlıkta koşan adamın ayakları olmaz,
Korku olur, mantığı olmaz, duygusu olmaz.
Koş, zıpla, yat, sürün de sürün” (s.15)

Şairin dünyası, kararmıştır. Sadece siyah ve beyazı görür. Mehmed Gönenç’in dünyasında her şey ölür. Atlar, kuşlar, masa, saat, takvim, düşünce ve aşk. “Yokluğun Şiiri”nde şair, ölüme büyük bir tereddütle yaklaşır. Tanrı ile sevgiliyi ayırır. Karanlık imaj devam eder. Şairin şiirinde tıpkı Necip Fazıl’ın *Çile*’sinde olduğu gibi metafizik ürperti ve ölüm bir arayışa yönelir. Esasında şair neyi aradığını da bilmez. Dengesini yitirmiştir. Ölümü Azrail’e sığınma olarak değerlendiren Mehmed Gönenç bir yandan ölüme “vuslat”ı katarken bir yandan hiçleşmeyi ekler. Şairin hayal âleminde, “varlık” ve “yokluk” arasındaki kavgası yansıtılır. O, ne düşünsel ne de metafizik bakımlardan arınabilmiştir. Aşk uğruna sayıklamaya başlayan sürrealist bir ressamın fırçayı öylesine tuale dokundurmasına benzer şu dizeler:

“Mavera âb-ı hayat, renklerin pirini aramaktır
Mavera sen isen eğer, âb-ı hayat hiçliktir, karanlıktır
Ölümsüzlüğü arzu etmem, sen ölümlüsün
Ölüm sana kavuşmaksa eğer, tez elden yüzüme gülsün.” (s.17)

Şairin “Dostumun Ardından” adlı şiirinde de kuvvetli bir Necip Fazıl öykünmesi bulunmaktadır. Nitekim Necip Fazıl’ın transandantal âlemini anlatan “mavera” kelimesini çok sevmiştir:

“O bir minicik zar, kabuğunu del!
Seni çağıran var, ta maveradan!” (Kısakürek 1997: 32)

Belirttiğimiz gibi şairin şiirinde her şey ölüme ortak olur. Ölen kişinin ardından eşyaları yasını tutar. Necip Fazıl, “Zindandan Mehmed’e Mektup” şiirinde, idam edilen Ali’nin ardındaki çiçeklere verilmiştir üzüntü. Çiçekler yalnızlaşmış ve yabancılaşmıştır.

“Bir idamlık Ali vardı, asıldı;

Kaydını düştüler, mühür basıldı.
Geçti gitti, birkaç günlük fasıldı.
Ondan kalan, boynu bükük ve sefil;
Bahçeye diktiği üç beş karanfil..." (Kısakürek 1997: 421)

Mehmed Gönenç ise, faili belli olmayan ölümlere dikkat çeker. İnsanlar korku duyar, sadece eşyalar yas tutar ve konuşur:

"Dostumun ardından, battaniyesi ağlar
(...)
Dostumun ardından, hoş bir seda kaldı,
Paslanan gramofonda, son bir şarkı çalındı
Uzanmışız da yere... Katı yırtık bir hasır
Dün dostumuz öldü, nasıl öldüğü sır" (s.18)

Şair, ölümün acısını yaşayanlarla empati kurarak duyar. "Hayal Oyunu Perdede" adlı şiirinde Hâmid, Yahya Kemal ve Cemil Meriç'in ölümü ve yokluğu yaşamasını anlatır. Esasında ölüm ve körlüğü aynı seviyede tutar. İnsanlar, nesnelere, düşünceler ölümü bekler vaziyette dondurulmuştur:

"Bir şerefeden makber okunur şehre
Bir ölü deniz, bir sessiz gemi yol alıyor kör, topal nehre
Kuşkusuz gözlerinde efkâr saklıydı Cemil'in, fildişi kule zahire
Babiali yokuşu sarhoş, büyük doğu bakıyor ahire" (s.18)

Mehmed Gönenç'in şiirinde ölüm ve körlük egemen hale gelir. Bu durum içinde yaşadığı sosyal ve siyasi ortamdan kaynaklanır. Şair ya ölümü diler ya da körlüğü öne sürer. Bu kendini anlatamamanın verdiği bir sıkıntıdır, Tanrı'ya değil, insanlara olan isyan ve siteminin yansımasıdır. Elias Canetti'nin *Körleşme* adlı romanında bu imgeyi daha açık bir şekilde görebiliyoruz:

"Körlük, zamanı ve mekânı alt etmeye yarayan bir silahtır; varlığımız tek dayanağını duygularımızla, gerek yapıları, gerekse kapsamları bakımından pek yetersiz olan duyularımızla kavradığımız birkaç kırıntının dışında, sonsuzluğa dek uzanıp giden bir körlükte bulur. Evrende egemen olan kuram, körlüktür. Körlük, birbirlerini görmeleri halinde beraberlikleri düşünemeyecek

nesnelerin ve yaratıkların yan yana bulunabilmelerine olanak tanır.” (Canetti 2011: ss.94-95)

Dolayısıyla Mehmed Gönenç'in *Omelas* adlı kitabındaki şiirlerdeki ölüm tasvirlerinde, karanlık bir öteki âlem vardır. Perde kapanır. Ölüm, bir anlamda körleşme olarak kabul edilir. Mânâ âlemi içinde büyük uçurumlar göze çarpar: Cemil Meriç, Yahya Kemal ve Necip Fazıl'ı bu bakış açısıyla tanımlar:

“Gözlerine mil çekilmiş Cemil Meriç acep hâlâ çeviri mi yapar

Bir gemi kalktı ki limandan, gözleri kör, birazcık apar topar...

He, şiirlerinde koca; koca Necip, ölüm nerenden soktu senin?” (s. 34)

Büyük bir yalnızlık içinde yaşayan şair, Haşim gibi insanlardan kaçır. Geceye sığınır, gözlerini kapatır, yüzükoyun yatar. Şairin kaçış duygusunda insanlara duyduğu güvensizliğin bunalımı bulunmaktadır:

“Doğumunuz, ölümünüz, her şeyiniz bir anlık,

Hayatınız, yaşantınız bir tutam tezatlık.

Her şeyiniz yalan, her şeyiniz dolambaçlı hile;

Tatlı bir rüyaymış gülüşleriniz, ninnileriniz bile.

Gitmek için gezegeninizden, ölmek gerek,

Ölürsem ağlamayın, duymazdan gelirim, sizlere yazık olur,

Görmemek için, yüzlerinizi, yüzükoyun yatarım, ayıp olur.” (s.25)

Hiç zindana girmemiş olmasına rağmen hapisane hayatı yaşayanlarla büyük bir empati kurar şair. Ölümün işlendiği dizelerde karanlık bir hapisane imajı da vardır. Esasında şair ölümle zindanı eş tutmaktadır. Büyük ihtimalle hapisane teması şaire başka şairlerden gelen bir konudur. Necip Fazıl'ın kuvvetli etkisinin hissedildiği şiirlerde hapisane olgusu bir fon olarak durur.

“Bizim koğuşun korkulukları vardı gülüm;

Ondandır gülemem, ondandır, yüreğim paslı

Burda sevgiye yer yok, derdi gardiyan.

Güzel kızlar, sevişler, öpüşler yalanmış,

Her şey dört köşe gerisi rüyaymış.

Bizim koğuşun korkulukları vardı gülüm,

Ondandır ölümden korkmam,

Ağlamam öldüğüme, gam yemem öldüğüne,

Dört kare bir rüyam vardı gülüm,

Dört karesini de sevdim, Allah'ına kadar." (s.27)

Mehmed Gönenç'in tabiat imajlarına ölüm sızmıştır. Ölüm, tabiatın arka planında bir fon olarak boy gösterir. Aşağıdaki dizeler, Gönenç'in tabiat imajlarında ölümün nasıl görüldüğünü anlatır:

"Boğazından tuttum gökyüzünün,

Morarmaya başladı bedeni

İdam sehpasında gibiydi

(...)

Gökyüzünün ataları dirildi,

Tabuta sarılı olan gökyüzü." (s.31)

"Yalnızlık, karanlıkta sarılmış siyah kefenim,

Kefene dar deme dostum, darlık benim." (s.35)

Şaire hayat zor görünür. O, ölümü kurtuluş olarak algılar. Yaşamı müebbet hapis olarak sunar. Elbette bu durum Güneydoğu'da 1990'lı yıllarda yaşanan kaosun etkisiyle ortaya çıkmıştır.

"Herif ölmekle yaşamak arasında kalmış,

Azrail almakla almamak arasında sıkışmış

Yürü ya kulum, işte müebbet hayat,

Tarifse, acılar tarifsiz, çizgiler kat kat." (s.36)

Şairin *Omelas* adlı eserinde "Ölüm"e bağımsız bir bölüm de ayrılmıştır. Bu bağlamda özellikle "Bir Ölünün Günlüğünden I-II-III-IV" adlı şiirleri dikkati çeker. Bunlarda kapanma/kapatılma duygusu egemendir. Ölüm ve karanlık arasında sürekli bir analogi arayan şair, ölüm ötesinden yaşayanlara seslenir gibidir. Şaire ölüm ötesi aydınlık görünmez, daha çok bir kabirde gibidir. Dostoyevski'nin *Ölü Bir Evden Hatıralar* adlı romanını hatırlatır bu şiirin adı. Tematik olarak da büyük bir benzerlik taşımaktadır. Toplumsal olandan kapanan ve iç âlemiyle boğuşan kahramanının tutumuyla "Bir Ölünün Günlüğünden I-II-III-IV" adlı şiirlerdeki kahramanının tutumu benzerdir.

Ölüme her an ulaşacakmış gibidir şairin ruh hali. Aklından bir türlü çıkarıp atamadığı kaçıp kurtulamadığı bir duygu olarak yerleşmiştir. Şair bunu yaparken ne Necip Fazıl gibi ölümün ötesini aydınlık görür; ne de Cahit Sıtkı gibi bir zıtlık (kontrast) yaratarak yaşama sevincini öne çıkarır. Her şey karanlıktır, cesede, yokluğa, boşluğa ait görünür:

“Bir kayıkhanede kadavraya dönmüş cesedim,
Neşter ellerde, sökülüyor azalarım, çiğneniyor bedenim.
Tutamadım ellerini, dilim dönmedi, neden diyemedim,
Yar yar aman aman efendim,
Birkaç zozan geçivermiş... hadi ne var,
Zincirli kuyu terk-i diyar” (s.49)

Mehmed Gönenç’in şiirlerinde eceliyle ölüme karşı büyük bir tevekkül var iken bir cinayete kurban gitme veya intihar şeklinde beliren ölümler de vardır. “Bir İntihar Mektubu” adlı şiiri, intihar eden genç âşğın ardında bıraktığı mektuptan oluşmaktadır. Delikanlı, sevgisine karşılık alamadığı için intihar eder. Ama şair daima ardında kendisini düşünen birini bırakmak ister. Bu, kâh anne olur, kâh sevgili olur, kâh kardeş olur. Ölen kişilerle empati kurar, onların yerine konuşur. Hayatı en iyi anlayanların ölümler olduğunu dile getirir. Ölümlere alaycı bir tavırla yaklaşır:

“Ölünün biri, fotoğraf çekmek için, fotoğrafçıya gitmiş,
Resimde kendini göremeyince,
Eyvah galiba ölüyorum! demiş...” (s.53)

Sanatçı’nın yer yer alaycı bir tutuma yönelmesi, var olan gerçeklik ortamını aşamaması ve neticede oyuna yönelmesiyle açıklanabilir. Şairin bu tavrı, *Omelas*’ta daha belirgindir.

4. Sonuç

Mehmed Gönenç’in ilk dönem şiirlerini yayımladığı kitabı *Begonyam*’da ölüm konusu felsefi ve mistik bir yaklaşımla sunulmuştur. Tanrı’ya inanan, ölüme tevekkülle yaklaşan, ölümden sonrasını aydınlık bir âlem olarak tasavvur eden bir anlayış vardır şairin düşünce dünyasında. Mehmed Gönenç’in ilk şiirlerinde ölüm teması etrafında geliştirilen üslupta kuvvetli bir Necip Fazıl öykünmesi bulunmaktadır. *Omelas* adlı eseriyle ise 1990’lı yıllarda artan terör ve şiddet olaylarının ortasında amacını ve dengesini yitiren bir şiire adım atar. Bu eserde ölüm korkusu, hiçlik, karanlık âlem, amaçsızlık egemen hale gelmiştir. Şiirdeki kahramanlar her an ölecekmiş gibi yaşarlar, bunalım içindedirler. Şiirdeki imajlarda daima karanlık tonlar mevcuttur. *Begonyam*’da ölüme birden sükût vardır; ama *Omelas*’ta şair metafizik dünyaya açılır. İlk şiir kitabında ölümden sonraki hayat ve ölüme tevekkülle bakış egemen iken, ikinci eserde bu tutum daha siliktir.

5. KAYNAKÇA

- ATAYMAN (2003), Veysel, *Şiddetin Mitolojisi*, Don Kişot Yayınları, İstanbul
- BAHTIN (2004), Mihail M., *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*, Çev: Cem Soydemir, Metis Eleştiri, İstanbul
- CANETTİ (2011), Elias, *Körleşme*, Payel Yayınları, İstanbul
- CEBECİ (2004), Oğuz, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İthaki Yayınları, İstanbul
- ERSOY (2006), Mehmed Âkif, *Safahat*, Haz. M. Ertuğrul DÜZDAĞ, Çağrı Yay., İstanbul.
- GÖNENÇ, Mehmed (1995), *Begonyam*, Şahsi Yayımlanan Kitap, Batman
- GÖNENÇ, Mehmed (2000), *Omelas*, Etik Yayıncılık, İstanbul
- IŞIK (2009), İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, C:11, Elvan Yayınları, Ankara
- KISAKÜREK (1997), Necip Fazıl, *Çile*, İBB Kültür Yayınları, İstanbul
- MEHMED ÂKİF (2006), *Safahat*, Haz: M. Ertuğrul DÜZDAĞ, Çağrı Yayınları, İstanbul
- TARANCI (2003), Cahit Sıtkı, *Otuz Beş Yaş*, Can Yayınları, İstanbul.
- UÇ (2005), Himmet, *Şiirimize Estetik ve Felsefi Bakışlar*, Bizim Büro Yayınları, Ankara
- UÇ (2009), Himmet, *Tevfik Fikret'in Psikobiyografisi*, Bizim Büro Yayınları, İstanbul
- ULUDAĞ (2001), Meral Can, *Cumhuriyetten Günümüze Gaziantep Şairleri I*, TYB Gaziantep Yayınları, Gaziantep
- ROSENTHAL, M, YUDİN, P (1980), *Materyalist Felsefe Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, Ankara